

ลักษณะที่แนะนำสแกนกับรูปแบบที่
ต้องใช้อุปกรณ์ประกอบทางศิลป์ ชวน
ใจผู้อ่านให้ได้รับเนื้อหาสาระพร้อม
ทั้งอรรถประโยชน์ในด้านความคิด
ดังเช่นที่อารมณ์พยายามทำโดยเขียน
สารคดีเรื่องบ้านเกิดนี้ เสียดยที่เขา
ไม่มีโอกาสได้ทำงานใหม่ให้เราได้อ่าน
กันอีก ผู้มีอำนาจและใช้มันอย่าง
อยุติธรรม ทำร้ายเขาหลายครั้งหลาย
หน พอได้รับอิสรภาพจากคุกไม่นาน
อารมณ์ก็เสียชีวิต หนังสือเล่มนี้ จึง
เป็นพยานทั้งแสดงถึงความสามารถ
ในการเป็นนักคิดนักเขียน และความ
ที่อารมณ์มีจิตใจมุ่งมั่นอันตั้งงามต่อ
สังคมที่เขาอยู่อีกโสดหนึ่ง

ศาสนากับสังคมเอเชีย

ฟรังซัวส์ ฮูตาร์ท เขียน
บันทึกร อ่อนคำ
เสรี พงศ์พิศ แปล
สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์ 2524
230 หน้า

หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานแปล
ของอาจารย์แห่งมหาวิทยาลัยสอง
ท่าน เนื้อหาหนักไปทางด้านสังคม-
ศาสนวิทยา แปลจากข้อเขียนของ
ฟรังซัวส์ ฮูตาร์ทที่แบ่งเอาไว้เป็น
สองภาค ภาคแรกคือศาสนากับการ
พัฒนาในเอเชีย และพุทธศาสนาฝ่าย
เถรวาทกับอำนาจทางการเมือง

ในภาคแรกนั้นผู้เขียนได้เสนอ
หลักการและวิธีการศึกษาไว้ ตั้งแต่
เริ่มบทนำ ทำให้เกิดความสะดวก
สำหรับผู้อ่าน ช่วยให้ทำความเข้าใจ
กับเนื้อหาของเรื่องยิ่งขึ้น โดยฮูตาร์ท
ได้แบ่งวิธีการวิเคราะห์ออกเป็นสาม
ใหญ่ ๆ 3 ส่วน คือ ความคิดพื้น
ฐานว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวง
การศาสนากับวงการเมือง ส่วนที่
สอง การสร้างแบบจำลองพื้นฐาน
ของสังคมสามแบบ เพื่อศึกษาความ
สัมพันธ์นี้ ส่วนที่สาม ความสัมพันธ์
แบบเมืองแม่กับเมืองขึ้น และผล

บ้านเกิด อารมณ์ พงศ์พิศ

กระทบระหว่างก่อนและหลังยุคอาณานิคม

เพื่อให้ผู้อ่านได้เนื้อหากว้าง ๆ
ในภาคแรก ต่อจากบทนำ ขอสรุป
เนื้อหาเรียงตามลำดับที่ละบท ๆ เท่า
ที่คิดว่า เป็นแก่นสารที่ควรได้รับรู้กัน

ในบทที่ 1 ฮูตาร์ท พยายาม
หาความจำกัดความของศาสนาและ
การเมือง เพื่อให้มีความเข้าใจรวม
กัน ในการศึกษาในขั้นตอนต่อไป
และได้แยกแยะประเด็นต่าง ๆ ของ
ความสัมพันธ์ระหว่างวงการศาสนากับวงการเมือง

ในบทที่ 2 ฮูตาร์ทได้นำเอา
ความสัมพันธ์ ที่กล่าวในบทก่อน เช่น
ความต้องการทางศาสนาและความ
สอดคล้องกับระบบระเบียบทาง
สังคม หรือผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นต้น มาสร้างตัวแบบเพื่อใช้
อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างวง
การศาสนา และวงการเมืองในยุค

ต่าง ๆ ทั้งนี้เขาได้สร้างแผนภูมิขึ้นมา
ประกอบการอธิบายด้วย ยุคต่าง ๆ
ที่ฮูตาร์ทชี้ให้เห็นได้แก่ ในยุคสัง
คึกคึก ยุคทุนนิยมเริ่มแรก ยุคทุน
นิยมขั้นพัฒนาแล้ว และยุคสังคมนิยม
ซึ่งทั้ง 4 ยุคนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาท
ของศาสนาที่มีต่อการเมืองและสังคม
แตกต่างกันออกไป ในแต่ละยุคฮู-
ตาร์ททออาศัยเงื่อนไขการผลิตมาเป็นพื้น
ฐานในการอธิบายโดยตลอด

ในบทที่ 3 กล่าวถึงการเป็น
เอกเทศของศาสนา ศาสนานั้นมี
ความเป็นเอกเทศระดับหนึ่ง แต่ไม่
อาจแยกออกจากสังคมได้ สภาพทาง
เศรษฐกิจและการเมืองและสังคม
มีผลในการเปลี่ยนแปลงศาสนา ใน
ในทางกลับกันศาสนาก็มีอิทธิพล
เหมือนกัน

ในบทที่ 4 เป็นการศึกษา
สังคมเอเชียในสมัยอาณานิคม ชี้ให้
เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาที่เข้ามามี

บทบาทต่อการปกครองอาณานิคม
โดยแบ่งอาณานิคมภายใต้การปกครอง
ของปอร์ตุเกส สเปนฝ่ายหนึ่ง และ
อาณานิคมของอังกฤษและอเมริกา
เป็นอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายแรกใช้ศาสนา
หรือความเชื่อทางศาสนาเป็นเครื่อง
สนับสนุน เอื้ออำนวยต่อการปกครอง
อาณานิคมของตนเอง ฝ่ายหลัง 英-
กฤษและอเมริกา ศาสนาเข้ามามีบท
บาทในทางพัฒนา มากกว่าที่จะเป็น
การสร้างค่านิยมและความเชื่อมงาย

ในบทที่ 5 กล่าวถึงบทบาท
ของศาสนาหลังจากอาณานิคมต่าง ๆ
ได้รับอิสรภาพแล้ว อธิบายถึงวิวัฒนาการ
ทางการผลิตหลังจากอาณานิคมถูก
ปลดปล่อย ความสัมพันธ์ระหว่าง
ศาสนากับสังคมนั้นเป็นอย่างไร และ
ได้แยกกล่าวถึงสังคมที่ได้รับเอกราช
แล้ว ใช้ระบบทุนนิยม กับสังคมที่ใช้
ระบบสังคมนิยมในเอเชีย สรุปว่า
ประเทศที่ใช้ระบบทุนนิยมนั้น ศาสนา
โดยเฉพาะศาสนาคริสต์ จะมีบทบาท
ต่อการสร้างอุดมการณ์ทางสังคม
มาก ตรงกันข้ามกับประเทศที่ใช้
ระบบสังคมนิยม

ในบทที่ 6 เป็นการนำเอา
การใช้หลักการวิเคราะห์ ความสัม-
พันธ์ทางศาสนากับการพัฒนาสังคม
มาประยุกต์กับสถานการณ์ของปลา-
เลสไตน์ในตอนราว ๆ ศตวรรษที่ 1
พยายามเปรียบเทียบถึงบทบาทของ
ศาสนาในสังคมเอเชีย ซึ่งเป็นสังคม
ศัคคึกคึกด้วย และยังมีลักษณะเฉพาะ
แตกต่างไปจากสังคมศัคคึกคึกในแห่ง
อื่น ๆ แล้วฮูตาร์ทจึงนำหลักการเดียว
กันนี้กลับไปวิเคราะห์สังคมปาเลสไตน์
ซึ่งเป็นประเทศที่ศาสนาเข้าไปมีบท
บาทในการเปลี่ยนแปลง ความเป็น
ไปของสังคมอย่างมากโดยเฉพาะ การ
ที่คริสต์ศาสนาเกิดขึ้นมา ท่ามกลาง
ความขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิมของ
ศาสนายิว

ในบทที่ 7 ฮูตาร์ทมองเห็น
ว่า การจัดระเบียบองค์กรที่ดีของ

คริสต์ศาสนา ทำให้อาศัยความได้เปรียบอันนี้ สร้างพลังที่แข็งแกร่งในสังคมได้ และพูดถึงการศึกษาบทบาททางสังคมของศาสนาคริสต์ที่มีต่อสังคมเอเชีย บทบาทที่ผูกติดอยู่กับระบบทุนนิยม และการต่อต้านความคิดทางสังคมนิยม

เนื้อหาความคิดเห็นที่ค่อนข้างมีลักษณะเฉพาะ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในบ้านเรานั้น น่าจะได้แก่ภาค 2 เพราะเกือบทั้งหมดของประเด็นที่น่าเสนอ ครอบคลุมอยู่ด้วยหัวข้อเรื่อง พุทธศาสนา นิิกายเถรวาทกับอำนาจทางการเมือง และโดยแม้ที่จริงภาคนี้ อาจแยกออกได้โดด ๆ จากภาคแรกมีลักษณะเหมือนกับบทความอีกบทหนึ่ง ที่มีความยาวอย่างเพียงพอที่จะอภิปรายหัวข้อดังกล่าว มีคำนำเกริ่นถึงภูมิหลังการก่อตั้ง และการแพร่ขยายของความเชื่อทางพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้ เป็นการอธิบายโดยอาศัยสภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์เป็นข้อมูลประกอบโดยละเอียด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้และได้กล่าวแนะถึงเนื้อหาในการศึกษาซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนแรก กล่าวถึงการจัดระเบียบสังคมในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนที่อำนาจของประเทศในยุโรปจะเข้ามาแทรกแซงและความสัมพันธ์ของพุทธศาสนากับสถาบันกษัตริย์หัวข้อความย้อนกลับไปพูดถึงสมัยพระเจ้าโคก การที่ศาสนาได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสำคัญของสังคม หรือการที่พุทธศาสนา กลายมาเป็นศาสนาประจำชาติของอินเดียในสมัยนั้น ชื่อกันว่าสมัยนี้เองที่เป็นแม่แบบของความเกี่ยวพันระหว่างศาสนากับอาณาจักร สำหรับประเทศที่นับถือพุทธศาสนา มาตราบนานทุกวันนี้ การสร้างกษัตริย์ให้เป็น

สมมติเทพกิติ ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับสงฆ์ในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทกิติ เป็นผลของการผสมผสานระหว่างอิทธิพลฮินดูดั้งเดิม กับลัทธินิยามหายานของศาสนาพุทธ (โดยเฉพาะเรื่องพระโพธิสัตว์) และเป็นจริงในทางปฏิบัติ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีในคำสอนของพระพุทธเจ้าเสียด้วยซ้ำไป

ส่วนที่สอง ได้พูดถึงความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้น เมื่อประเทศมหาอำนาจแผ่อิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคนี้ ซึ่งหมายถึงความถึงการนำห่อนทุนนิยมเข้ามาด้วยความเสื่อมสลายของศาสนาพุทธรูปแบบเดิม เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต อิทธิพลของศาสนาก็เริ่มถูกตั้งเอาไป โดยเฉพาะทางด้านการศึกษา ยิ่งบางประเทศสถาบันกษัตริย์ถูกกำจัด ส่งผลทำให้สถาบันสงฆ์พลอยขาดแคลนการสนับสนุนทางด้านวัตถุปัจจัยอันเคยมีมาแต่เดิมสาเหตุอีกประการหนึ่งที่บ่อนทำลายสถาบันสงฆ์หรือจำกัดอำนาจของ

สถาบันสงฆ์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับสังคมโดยตรง ก็คือการเติบโตของชนชั้นใหม่ในสังคม และพวกปัญญาชนที่กลับมาจากการศึกษาต่างประเทศ ตามนโยบายการปกครองอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจ ซึ่งรวมทั้งได้พูดถึงเรื่องอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมตะวันตกที่เริ่มเข้ามาแทนที่ในสังคม พุทธศาสนาจึงต้องนำมาใช้ในรูปแบบใหม่ เช่นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง เพื่อความคิดชาตินิยมเป็นต้น

ส่วนที่สาม กล่าวถึงว่าพร้อม ๆ กับการได้เอกราชของประเทศต่าง ๆ ในแถบนี้ เศรษฐกิจของแต่ละประเทศต้องพึ่งพาตะวันตก ตามระบบทุนนิยมที่ยังรากลึกมากขึ้นทุกที แนวโน้มของการผูกขาดและสงครามเวียดนาม ส่งผลกระทบต่อต่าง ๆ ต่อประเทศไทยโดยตรง ในประเทศไทยสมัยสุโขทัย ใช้พุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง สำหรับการพัฒนาประเทศและป้องกันการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่าง

โครงการมากมายที่กำหนดขึ้นในขณะนั้น เช่น โครงการธรรมทูต สำหรับภาคเหนือ โครงการธรรมจาริก สำหรับชาวเขา เป็นต้น อาจกล่าวได้ในทำนองเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในประเทศพม่าด้วย

นอกจากนั้น ในส่วนนี้ ผู้เขียนคืออูตาร์ท ได้เสนอถึงประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่เราเห็นกันได้ในปัจจุบัน และไม่ค่อยมีใครกล่าวพูดถึงกันมากนัก เช่นแนวโน้มที่จะพิสูจน์ว่าพุทธศาสนาสอดคล้องกับการปกครองในระบอบการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยหรือสังคมนิยม ทั้งนี้มีได้กล่าวเจาะจงประเทศไทยแต่กล่าวถึงในภูมิภาค คริสต์กาและพม่ามากกว่า จนกระทั่งสิ้นจำนวน

หนังสือเล่มนี้มีลักษณะเด่น และมีสิ่งที่น่าสนใจหลายประการซึ่งปกติเมื่อพูดหรือเขียนเรื่องเกี่ยวกับศาสนาในปัจจุบัน ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้มีเนื้อหาที่น่าสนใจ แต่หนังสือเล่มนี้ผิดแผกไปโดยสิ้นเชิง ไม่ใช่เป็นการเสนอข้อเท็จจริงดิบ ๆ แต่มีการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง ในแง่มุมที่ชักชวนโน้มน้าวจิตใจให้ผู้อ่านติดตามอย่างยิ่ง นอกจากคุณค่าของหนังสือจะอยู่ที่เนื้อหาส่วน ๆ แล้ว ผลงานแปลของอาจารย์ปัทม อ่อนคำ ผู้มีผลงานตีพิมพ์แล้วหลายเรื่องและเล่าเรียนจบมาทางมานุษยวิทยากับอาจารย์เสรี พงศ์พิศ ดีอกเตอร์ทางปรัชญาจากเยอรมัน ประกอบกับความพิถีพิถันและการเข้าถึงเรื่องที่นำมาแปล ทำให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการอ่านอย่างเอาใจจริงเอจจึงเพื่อศึกษาทางด้านวิชาการ หรือว่าเป็นการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้วยความเพลิดเพลิน ทั้งนี้สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์ก็ควรที่จะได้รับคำนิยมด้วย ในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้มาให้เราได้อ่านกัน และคาดว่าคงได้อ่านหนังสือที่มีประโยชน์จากสำนักพิมพ์นี้ในโอกาสข้างหน้า